

Tresty nespojené s odnětím svobody a ochranná opatření

Bakalářská práce

Studijní program:

B6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

Podniková ekonomika

Autor práce:

Kristýna Linková

Vedoucí práce:

JUDr. Eva Karhanová Horynová

Katedra podnikové ekonomiky a managementu

Zadání bakalářské práce

Tresty nespojené s odnětím svobody a ochranná opatření

Jméno a příjmení: **Kristýna Linková**
Osobní číslo: E18000168
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika
Zadávací katedra: Katedra podnikové ekonomiky a managementu
Akademický rok: **2020/2021**

Zásady pro vypracování:

1. Odborná rešerše ve vybrané oblasti: vymezení pojmu trestního práva; vymezení souvislosti trestního práva s ekonomikou.
2. Výhody a nevýhody alternativních trestů pro různé skupiny subjektů včetně podniků.
3. Porovnání nákladů na osoby nepodmíněně odsouzené s náklady na osoby, které vykonávají trest domácího vězení (anebo obecně prospěšných prací).
4. Aplikace dané problematiky v praxi.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

30 normostran
tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- DRAŠTÍK, Antonín, 2015. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.
- HÁLA, Jaroslav, Wolfgang KRELL a Ewald MÖLLER, 2014. *Quo vadis poena*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-779-8.
- KRATOCHVÍL, Vladimír, 2012. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.
- STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK, 2018. *Alternativne tresty*. C.H.Beck-SK. ISBN 978-80-89603-56-5.
- ŠČERBA, Filip, 2014. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
- PROQUEST. 2020 Databáze článků ProQuest [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz>

Konzultant: Ing. Jana Hozáková, OSVČ, účetnické práce

Vedoucí práce:

JUDr. Eva Karhanová Horynová
Katedra podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání práce:

1. listopadu 2020

Předpokládaný termín odevzdání:

31. srpna 2022

Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
děkan

L.S.

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. listopadu 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

6. května 2021

Kristýna Linková

Anotace

Cílem této bakalářské práce je v teoretické rovině na základě platné legislativy popsat tresty nespojené s odnětím svobody aneb alternativní tresty a ochranná opatření ukládající se pachatelům, kteří v době konání činu byli nepřičetní. Teoretická část práce se zabývá důvody pro vznik trestů nespojených s odnětím svobody na území České republiky, dále jsou popsány jednotlivé tresty vymezené v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., důvody pro jejich ukládání a je zde objasněn způsob ukládání alternativních trestů mladistvým. Předposlední kapitola teoretické části se věnuje výhodám a nevýhodám alternativních trestů a poslední ochranným opatřením. Praktická část bakalářské práce nejdříve teoreticky popisuje a poté demonstruje příjmy a náklady Vězeňské služby ČR a příjmy a náklady Probační a mediační služby. Poslední kapitola práce se zabývá rozboru ukládání peněžitých trestů v letech 2009 až 2019.

Klíčová slova

Alternativní tresty, ochranná opatření, Vězeňská služba ČR, Probační a mediační služba, peněžitý trest, příjmy, výdaje

Annotation

Non-custodial sentences and protective measures

The aim of this bachelor's thesis is to describe theoretically, on the basis of valid legislation, punishments not connected with imprisonment and protective measures imposed on offenders who were Ivane at the time of the crime. The theoretical part of the thesis deals with the reasons for the occurrence of sentences not associated with imprisonment in the Czech Republic, further describes the individual sentences defined in the Criminal Code No. 40/2009 Coll. The penultimate chapter of the theoretical part deals with the advantages and disadvantages of alternative punishments and the last protective measures. The practical part of the bachelor's thesis first theoretically describes and then demonstrates the incomes and expenses of the Prison Service of the Czech Republic and the incomes and expenses of the Probation and Mediation Service. The last chapter focuses on the analysis of the imposition of fines in the years 2009 to 2019.

Keywords

Alternative punishments, protective measures, Prison Service of the Czech Republic, Probation and Mediation Service, financial penalty, incomes, expenses

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Evě Karhanové Horynové za vedení a věcné připomínky při zpracování této bakalářské práce.

Poděkování patří i mé rodině, která mne po celou dobu studia podporovala ve všech směrech.

Obsah

Seznam obrázků	12
Seznam tabulek	13
Úvod	14
1. Pojem a účel trestu	15
2. Třídění trestů	16
3. Alternativní tresty	17
I. Vznik alternativních trestů	17
II. Druhy Alternativních trestů	17
III. Alternativní tresty u mladistvých	25
IV. Důvody pro ukládání alternativních trestů	26
4. Výhody a nevýhody alternativních trestů	28
5. Ochranná opatření	30
6. Třídění ochranných opatření	31
7. Porovnání nákladů na osoby nepodmíněně odsouzené s náklady na osoby, které vykonávají trest domácího vězení	34
8. Aplikace problematiky v praxi	36
I. Hospodaření Vězeňské služby ČR	36
II. Hospodaření Probační a mediační služby	40
9. Ukládání peněžitých trestů v České republice	46
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	51
Právní předpisy	51
Citace a odborné články	51
Ostatní zdroje	53

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Tok finančních prostředků.....</i>	<i>34</i>
<i>Obrázek 2: Vývoj příjmů, výdajů a salda státních rozpočtů v letech 2015 - 2019 .....</i>	<i>37</i>
<i>Obrázek 3: Suma uložených peněžitých trestů .....</i>	<i>46</i>
<i>Obrázek 4: Počet a průměrná výše uložených peněžitých trestů .....</i>	<i>47</i>

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Vývoj příjmů, výdajů a salda rozpočtů v tis. Kč .....</i>	<i>36</i>
<i>Tabulka 2: Podíl skutečných výdajů vězeňství na skutečných výdajích státního rozpočtu .....</i>	<i>37</i>
<i>Tabulka 3: Náklady na jednoho vězně v Kč .....</i>	<i>38</i>
<i>Tabulka 4: Přehled sečtených pohledávek za vězně v aktuálním stavu a osoby propuštěné v letech 2015 - 2019 .....</i>	<i>40</i>
<i>Tabulka 5: Vývoj příjmů, výdajů a salda rozpočtu Probační a mediační služby v Kč .....</i>	<i>40</i>
<i>Tabulka 6: Detailní rozbor příjmů Probační a mediační služby za rok 2019 .....</i>	<i>41</i>
<i>Tabulka 7: Detailní rozbor výdajů Probační a mediační služby v letech 2017 - 2019 v Kč .....</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 8: Výpočet nákladů na jednoho zaměstnance v Kč za rok 2019 .....</i>	<i>44</i>
<i>Tabulka 9: Podíl skutečných výdajů Probační a mediační služby na skutečných výdajích státního rozpočtu .....</i>	<i>45</i>
<i>Tabulka 10: Pravomocné přeměny peněžitého trestu v jiný trest .....</i>	<i>48</i>

Úvod

Vývoj alternativních trestů započal ve 20. století, kdy nastal velký rozvoj trestní politiky z důvodu zvýšení kriminality a to vedlo k přeplnění věznic. Před samotným rozvojem trestů pachatel, který způsobil škodu na majetku jednotlivci nebo celé společnosti, poškodil zdraví či někomu vzal život, často v takovém případě za takový spáchaný trestný čin byl odsouzený nepodmíněným trestem odnětí svobody. Vysoká finanční náročnost na zabezpečení, chod věznic a ostatních orgánů trestně činných byla pro stát velmi zatěžující a tak začalo hledání cest, jak pomoci všem zatíženým stranám. Možné řešení pro méně vážné přečiny se staly tresty nespojené s odnětím svobody, u kterých je významným kladem to, že pachatelovi rodinné a pracovní vazby zůstanou neporušené díky tomu, že bude svůj trest vykonávat z domova. Odsouzení nepodmíněným trestem odnětí svobody by v případě ne až tak narušené morálky jedince mohlo způsobit více škody než užitku.

Dále se bakalářská práce věnuje ochranným opatřením, které jsou nařízeny soudem, pokud osoba není trestně odpovědná z důvodu nedovršení plnoletosti, nebo trestný čin byl spáchán v době, kdy byla osoba nepřičetná z důvodu duševní poruchy či návykové látky. Ochranná opatření sama o sobě nejsou trestem, ale nýbrž sankcí a jejich účelem je omezit pachatelův styk s veřejností a pomoci pachateli s jeho duševním zdravím nebo závislostí na návykové látce.

Praktická část se bude věnovat porovnání nákladů na osoby nepodmíněně odsouzené s náklady na osoby, které vykonávají trest domácího vězení, bude zde využíváno ročních zpráv vězeňské služby České republiky a Zprávy o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby. Dále zde bude řešeno ukládání peněžitého trestu na území České republiky.

1. Pojem a účel trestu

Trest lze vysvětlit jako právní následek trestného činu a je jeden z nástrojů státního donucení (tj. proti vůli pachatele), díky kterému dochází k ochraně trestního práva. Typickým znakem trestu je značný zásah do práv a svobod pachatele, který může být pouze v případě, že újma bude v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe (Kratochvíl, 2012), která znamená použití trestního práva k ochraně zájmů pouze v případě, kdy aplikování jiných právních prostředků ke sjednání nápravy nelze, protože již byly vyčerpány nebo jsou neúčinné či nevhodné. (Grulich, 2014)

Libant (2005) definuje trestný čin dvěma hlavními znaky:

1. Protiprávností (konání pachatele neumožňuje žádný právní předpis)
2. Znaky trestného činu jsou uvedeny v Trestním právu hmotném

Základním účelem trestu je ochrana společnosti před trestnými činy a pachateli. Podle Kratochvíla (2012) ochrana společnosti je uskutečňována individuální represí, individuální prevencí a generální prevencí.

I. Individuální represe

Individuální represe má za úkol zabránit odsouzenému v páchání trestných činů za použití metod negativní podoby, které odsouzenému ať technicky či fyzicky zamezí páchání dalších trestných činů. Jedná se například o tyto prostředky: zákaz činnosti, ve které odsouzený páchal trestnou činnost, výrazné omezení osobní svobody. Individuální preventivní represe se rozumí vše, co pachatel musí.

II. Individuální prevence

Individuální prevence naopak pracuje s pozitivními metodami, které by měly pachatele motivovat. Individuální pozitivní prevence pak zahrnuje vše, co pachatel smí.

III. Generální prevence

Generální prevence má za úkol oslovit případné pachatele a dát jim najevo, jaké chování je ve společnosti nežádoucí, jaký je smysl trestněprávních norem a jaké budou důsledky páchání trestných činů. Je zde podstatné, aby se zveřejňovala skrze média informace o trestním řízení a tím se udržovala důvěra veřejnosti v trestní právo.

2. Třídění trestů

Taxativní výčet všech trestů, které lze uložit za trestné činy nalezneme v Trestním zákoníku. Všechny jednotlivé druhy trestů utvářejí systém trestů, mezi kterými panuje určitá posloupnost a vzájemné vazby mezi nimi. Zmíněný systém trestů se skládá ze dvou subsystémů a to na tresty *pravidelné* a *výjimečné*. Dále můžeme dělit tresty na *hlavní* (například odnětí svobody) a *vedlejší* (například trest ztráty vojenské hodnosti), kdy tresty vedlejší nelze uložit pachateli samostatně, ale je nutné je uložit pouze vedle jiného trestu, tresty *majetkové* a *nemajetkové* podle toho co bylo předmětem trestného činu a v posledním případě se tresty dělí na tresty *spojené s odnětím svobody* (například nepodmíněný trest odnětí osobní svobody) a tresty *alternativní* (všechny ostatní tresty nespojené s odnětím osobní svobody). (Kratochvíl, 2012)

3. Alternativní tresty

Tato kapitola s názvem Alternativní tresty řeší hlavní důvody pro vznik alternativních trestů. Jsou zde také vysvětleny jednotlivé alternativní tresty ukládané dospělým osobám nebo mladistvým a jaké jsou příčiny pro jejich ukládání.

V této kapitole je čerpáno z trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.

I. Vznik alternativních trestů

Česká právní úprava pojem alternativní trest neobsahuje, proto se v obecné rovině dá charakterizovat jako trest nespojený s bezprostředním odnětím svobody. (Sotolář, 2000)

Ve druhé polovině 20. století došlo ke změnám v politickém, ekonomickém, sociálním sektoru a zároveň došlo k výraznému rozvoji trestní politiky. Začaly se hledat nové formy spravedlnosti, které měly za úkol nahradit či doplnit tradiční trestní politiku, také se začaly utvářet podmínky pro alternativní způsoby ke způsobu řízení před soudem a využití alternativ k potrestání. Hlavním smyslem a cílem byla snaha o individualizaci trestního postihu, motivace pachatelů trestných činů k životu v souladu se zákonem, snížit stavy přeplněných věznic a finanční náklady s tím spojené. (Sotolář, 2000)

Rychlost modernizace a vývoj trestní spravedlnosti je ovlivněn tradicemi, zvyky, kulturou, náboženstvím jednotlivých zemí a proto postupuje v každé zemi odlišným tempem.

II. Druhy Alternativních trestů

V seznamu trestů vymezených dle § 52 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. je očividná převaha trestů bez odnětí svobody nad tresty s odnětím svobody, protože výkon trestu má za cíl nápravu, kdežto nepodmíněný trest odnětí svobody by mohl mít nepříznivý vliv na budoucí život odsouzeného a tím pádem by přinesl více škody než užitku. V novém trestním zákoníku je jedenáct alternativních trestů, přičemž trest odnětí svobody v sobě zahrnuje podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu s dohledem a nepodmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, který ovšem není alternativním trestem.

Podle § 52 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. rozlišujeme tyto druhy trestů:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztráta vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

V novém trestním zákoníku se vyskytuje také trest výjimečný, což je zvláštní typ trestu odnětí svobody. Vězeňská služba České republiky publikuje na svých stránkách www.vscr.cz roční a měsíční statistiky, dle kterých za měsíc leden v roce 2021 bylo celkem 17 728 odsouzených, z toho na doživotí je odsouzeno 44 lidí, což je 0,25 % všech odsouzených, tento trest je zároveň i nejméně čtým. Naopak nejčetnějším trestem je trest v délce 1 - 2 let, kterým bylo odsouzeno celkem 3 953 lidí, to činí 22,30 % ze všech odsouzených.

Velmi časté ukládání krátkodobých trestů vidím jako problém, protože délka tohoto trestu není v mnoha případech dostačující k nápravě odsouzeného. V prostředí věznice zároveň přijde do styku s odsouzenými, kteří mohli spáchat nebezpečnější trestný čin a je zde možnost šikany, nebo naučení se další trestné činnosti.

Alternativní tresty lze klasifikovat hned z několika hledisek, jedním z nich je v užším a širším pojetí. Autoři se u tohoto vymezení často liší, například Zezulová (2005) řadí mezi alternativní tresty v širším pojetí všechny tresty kromě nepodmíněného trestu odnětí svobody, kdežto Solnař a Vanduchová (2009) takto označují tresty v užším pojetí. Dle současného systému do alternativních trestů v užším pojetí spadá podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení s dohledem, trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest propadnutí majetku či trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a zákazové tresty jako trest zákazu činnosti,

zákazu pobytu, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění. Naopak do alternativních trestů v širším pojetí spadají dle Solnaře a Vanduchové (2009) například víkendové tresty, částečná detence a různé formy odklonů. (Boledovičová, 2011)

Dále lze alternativní tresty dělit na dvě základní skupiny. První skupina trestů je charakteristická tím, že pachatel nepobývá ve vězení, ale je stále omezen na svobodě takzvaným elektronickým monitorováním. Druhá skupina trestů v sobě zahrnuje ty, které se místo trestního postihu zaměřují na pozitivní odborné vedení k nápravě pachatele pomocí minimalizaci následků trestného činu, a odškodnění společnosti či jeho oběti. Do této skupiny spadá mediace mezi pachatelem a poškozeným, trest obecně prospěšných prací, účast pachatele na kurzech o sociálních dovednostech, léčebných programů ať už ambulantně či v polouzavřených zařízeních ve snaze pomoci mu se závislostmi, kvůli kterým spáchal trestný čin. (Válková, Kuchta, 2012)

- **Podmíněné odsouzení**

Podmíněné odsouzení neboli trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu je alternativa k trestu odnětí svobody a do českého práva byl zaveden zákonem číslo 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění. (Šámal, 2012) Avšak není v obsahu výčtu trestů, neboť se nejedná o samostatný druh trestu, ale o formu odnětí svobody. (Kalvodová, 2012)

Podstatou trestu je odložení výkonu trestu osoby odsouzené pod podmínkou řádného chování a také splnění stanovených podmínek během zkušební doby. Zkušební doba může trvat v rozmezí jednoho až pěti let. Společně s podmínkami může soud uložit odsouzenému i přiměřená omezení a povinnosti například v podobě *podrobení se výcviku pro získání vhodné kvalifikace, podrobení se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy a podrobení se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona...* Všechna tato omezení a povinnosti jsou vyjmenovaná v § 48 odst. 4 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Zároveň soud má moc ukládat odsouzenému omezení na základě § 82 odstavce 2 trestního zákoníku téže zákona.

U mladistvého odsouzeného fungování trestu je stejné jako u dospělého, při porušení podmínek ve zkušební době bude nucen mladistvý vykonat trest ve věznici pro mladistvé.

- **Domácí vězení**

Trest domácího vězení v českém právu nabył účinnosti dne 1. 1. 2010 a je uveden v § 52 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., jeho samotná úprava se nachází v § 60 a 61 trestního zákoníku a zní: „*Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.* „ (§ 60 odst. 3)

I při výkonu tohoto trestu soud může uložit obžalovanému přiměřená omezení a povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 trestního zákoníku č. 40/2009.

Trest domácího vězení lze uložit odsouzenému jak vedle jiného trestu, tak i samostatně. Nelze však uložit s trestem odnětí svobody a trestu obecně prospěšných prací jak vyplývá z § 53 odst. 1 trestního zákoníku.

Dle Ščerby (2009) si parlament slibuje snížení počtu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody, poněvadž tento trest představuje kompromis mezi odsouzeným pachatelem a ponechání mu jeho svobodě. Je také nejprísnějším alternativním trestem k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ukládá se těm pachatelům, pro které by ostatní alternativní tresty byly příliš mírné.

Zákonnou podmínkou pro uložení trestu domácího vězení je písemný slib odsouzeného, ve kterém souhlasí s uloženým trestem a slibuje zde zdržování na stanovené adrese ve stanovené době a při výkonu kontroly bude spolupracovat. (Šámal, 2009) Souhlas je důležitý z důvodu možného negativního postoje pachatele k trestu a poté by zcela ztratil svůj význam, slib má zde výchovný vliv, kdy odsouzený přebírá za své činy plnou odpovědnost.

Komplikace při ukládání tohoto trestu může vzniknout v momentu, kdy soud nemá dostatek informací pro rozhodnutí, jestli je trest domácího vězení pro konkrétního pachatele vhodný a může rozhodnout tak, že trest bude nevykonatelný. To hrozí u pachatelů bez stálého bydliště nebo u pachatelů, u kterých hrozí, že o něj přijdou kvůli své nezaměstnanosti.

- **Obecně prospěšné práce**

Trest obecně prospěšných prací byl zaveden do českého práva s účinností od 1. 1. 1996 a původně byl zamýšlený pouze jako alternativa pro nepodmíněný trest odnětí svobody. Až 1. 1. 2002 se tento trest stal alternativou pro kterýkoliv trest. (Kalvodová, 2016) Definici tohoto trestu nalezneme v § 62 odst. 3 trestního zákoníku 40/2002 Sb.

Ščerba (2011, s. 276) uvádí trest obecně prospěšných prací jako „*určitý druh legální nucené práce, která je zcela v souladu s mezinárodněprávním a ústavněprávním zákazem nucených prací, neboť jeho účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody.*“

Odsouzená osoba má provést práce k obecně prospěšným účelům osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Jedná se například o údržbu veřejných prostranství, úklid a údržbu veřejných budov, pozemních komunikací nebo jiné činnosti uvedené v § 62 odst. 3 trestního zákoníku.

Stejně jako u trestu domácího vězení, trest obecně prospěšných prací lze uložit pachateli za způsobený kterýkoliv přečin a může být uložen jako trest samostatný, tak i vedle jiného trestu. Jako samostatný trest se obecně prospěšné práce ukládají, pokud jiný trest není třeba a také podle závažnosti a povaze spáchaného trestného činu (§ 62 odst. 1). Především je zakázáno uložit trest obecně prospěšných prací souběžně s trestem odnětí svobody (§ 53 odst. 1). Jelikož přečinem se rozumí nedbalostní trestný čin nebo úmyslný trestný čin, u kterého horní hranice sazby nepřevyšuje pět let, což je zároveň hranice oddělující střednědobé tresty od dlouhodobých trestů, lze tedy říci, že obecně prospěšné práce jsou alternativa nejen pro krátkodobé tresty, ale i střednědobé. (Novotný, 2012)

- **Propadnutí majetku**

Trest propadnutí majetku upravuje trestní zákoník v § 66 a jeho smysl spočívá v propadnutí buď celého majetku anebo jeho části, která propadne státu. Propadnutí majetku se nevztahuje na majetek nezbytně potřebný a majetek k uspokojování životních potřeb odsouzeného anebo osob, o které se musí ze zákona starat jako například zubní kartáček, oblečení nebo obvyklé zařízení domácnosti.

Trest propadnutí majetku nelze uložit vedle peněžitého trestu, jak stanoví § 53 odst. 1 trestního zákoníku a tento trest také není ve výčtu trestů v § 53 odst. 2 a tudíž nelze uložit jako samostatný trest.

- **Peněžítý trest**

Dle Kalvodové (2016) peněžítý trest je tradičním trestem a značnou alternativou pro především krátkodobé tresty, který se nemusí ukládat pouze z důvodů majetkových trestných činů. Narozdíl od trestu propadnutí majetku, peněžítý trest lze uložit jako samostatný trest tak i vedle jiného trestu (§ 63 odst. 3). Peněžítý trest představuje jeden z významných způsobů postihu hospodářské a majetkové kriminality, a protože soud dle § 67 odst. 1 není při ukládání trestu omezen typem závažnosti spáchaného trestného činu, lze tento trest uložit za jakýkoliv trestný čin jako například krádež, loupež nebo přechování drog.

V novém trestním zákoníku byly zavedeny u peněžitého trestu takzvané denní sazby, prostřednictvím kterých se vyměřuje peněžítý trest. Zohledňují se zde dva faktory, které závisí na výši trestu. Prvním je povaha a závažnost trestného činu, kterou soud zohlední a určí počet denních sazeb v rozmezí 20 až 730 sazeb. Druhým faktorem jsou osobní a majetkové poměry pachatele, pomocí kterých se určí výše jedné denní sazby pohybující se od 100 Kč do 50 000 Kč. Celková výše peněžitého trestu je dána součinem počtu denních sazeb a výše jedné denní sazby. Peněžítý trest může být vyměřen nejmenší částkou od 2 000 Kč až po nejvyšší částku 36 500 000 Kč (§ 68 odst. 1 až 3).

Výše peněžitého trestu je stanovena odhadem soudu a vyměřuje se podle § 68 odst. 4 zpravidla z čistého příjmu, který by mohl mít pachatel průměrně za jeden den. Důležité je, aby soud bral na zřetel pachatelovy vyživovací povinnosti, které musí plnit a také aby nebylo znemožněno osobě poškozené domoci se náhrady škody.

Pokud soud při vyměrování peněžitého trestu s ohledem na pachatelovy osobní a majetkové poměry zjistí, že by trest byl nedobytný, pak mu takový trest neuloží. O nedobytnosti hovoříme tehdy, když soud při rozhodování o uložení peněžitého trestu shledá pachatele neschopného vykonat peněžní trest ani pomocí splátek podle § 68 odst. 5 a 6 trestního zákoníku.

- **Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**

Trest propadnutí věci ustanovuje trestní zákoník v § 70 a jeho podstatou je propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla použita při spáchání trestného činu, byla určena ke spáchání trestného činu anebo ji pachatel nabyl trestným činem či jako odměnu za spáchaný trestný čin. Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty může soud uložit, pouze pokud jde o věc nebo jinou majetkovou hodnotu náležející pachateli. I zde se propadnutí nevztahuje na prostředky či věci nezbytně potřebné k uspokojování

životních potřeb odsouzeného anebo osob, o které se musí ze zákona starat jako například potraviny, oblečení, obvyklé zařízení domácnosti apod. (Havlan, 2010)

Podle § 71 odst. 1 trestního zákoníku může být soudem uloženo propadnutí náhradní hodnoty, jestliže pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu naschvál zničil, poškodil, znehodnotil anebo zužitkoval, aby se nemohla prohlásit za propadlou.

Propadlá věc (§ 70 odst. 6) i propadlá majetková hodnota připadá státu. (§ 71 odst. 3)

- **Zákaz činnosti**

Trest zákaz činnosti upravuje trestní zákoník v § 73 a účelem trestu je znemožnit pachateli v dalším páchání trestného činu, ke kterému by mu zakázaná činnost vytvořila podmínky. Dalším účelem je ochrana bezpečného výkonu činnosti či povolání a také výchovně ovlivnit pachatele. Trest je často ukládaný pachatelům, kteří nemají způsobilost vykonávat činnost, při které se dopustili trestného činu anebo těm, kteří nemají odbornou způsobilost. Činnost, která může být zakázána, musí být v přímé souvislosti se spáchaným trestným činem a zároveň musí jít o činnost, ke které je třeba povolení, její výkon je upraven předpisem nebo se jedná o výkon určitého povolání, funkce či zaměstnání. (Novotný, 2012)

- **Zákaz pobytu**

Trest zákaz pobytu řeší trestní zákoník v § 75 a smyslem tohoto trestu je ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku, avšak tento trest nesmí pachateli omezovat vstup na místo nebo obvod jeho bydliště (§ 75 odst. 1). Soud má moc při uložení trestu zákazu pobytu také uložit přiměřená omezení a povinnosti (§ 75 odst. 3) vymezené v § 48 odst. 4.

- **Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**

Trest zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76) postihuje především takzvané divácké násilí, ke kterému v mnoha případech dochází při sportovních utkání. Je využíván i jako postih vůči extremismu. Na rozdíl od trestu zákazu činnosti, který omezuje profesní oblast, trest zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce zasahuje pouze do zájmových oblastí.

- **Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání**

Tento trest upravuje český trestní zákoník v § 78 a jedná se o pouze vedlejší trest. Je jej možné uložit vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody v době trvání nejméně dvou let, za který byl člověk odsouzen z důvodu spáchané zvláště zavrženíhodné pohnutky, jako je například nájemná vražda nebo snaha vyhnout se trestní odpovědnosti za předchozí trestnou činnost. Podstatou trestu je ochrana čistoty veřejného života a nezávadný výkon vojenských funkcí. Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání je sice trvalá, ale odsouzený člověk neztrácí způsobilost těchto práv opět nabýt. (Novotný, 2010)

- **Ztráta vojenské hodnosti**

Ztráta vojenské hodnosti je upravena dle § 79 a stejně jako u trestu ztráty čestných titulů nebo vyznamenání lze tento trest uložit pouze vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách (§ 79 odst. 2) a také pokud soud odsoudí pachatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na nejméně dvě léta (§ 79 odst. 1). I zde je ztráta vojenské hodnosti trvalá, ale odsouzený člověk neztrácí způsobilost ji znovu nabýt.

- **Vyhoštění**

Trest vyhoštění v našem trestním zákoníku nalezneme v § 80 a jeho účelem je zabránit v páchaní další trestné činnosti osobám, které nejsou občany České republiky a ochrana společnosti (§ 80 odst. 1). Odsouzený může být vyhoštěn ve výměře od jednoho roku do deseti let až na dobu neurčitou (§ 80 odst. 2). Trest vyhoštění nelze uložit vedle trestu zákazu pobytu dle § 53 odst. 1. Trest nemá smysl ukládat ani vedle trestu obecně prospěšných prací, zákazu činnosti či podmíněného trestu odnětí svobody. Naopak soud nemůže uložit trest vyhoštění pokud:

- Nelze zjistit státní příslušnost pachatele (§ 80 odst. 3 písm. a).
- Pachateli byl udělen azyl nebo jiné doplňková ochrana (§ 80 odst. 3 písm. b).
- Pachatel na území České republiky má trvalý pobyt, pracovní a sociální zázemí nebo by trest vyhoštění byl rozporu se zájmem spojování rodin (§ 80 odst. 3 písm. c).
- Pachateli hrozí ve státě, kam by byl vyhoštěný nebezpečí pro jeho rasu, náboženství, národnost, mučení či jinému nelidskému zacházení (§ 80 odst. 3 písm. d).

- Pachatel je občanem Evropské unie nebo jeho rodinným příslušníkem, bez ohledu na státní příslušnost a má na území České republiky povolen trvalý pobyt, je cizincem s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta, nenalezne-li soud vážné důvody pro ohrožení bezpečnosti státu či veřejného pořádku (§ 80 odst. 3 písm. e).
- Pachatel je občanem Evropské unie a posledních deset let nepřetržitě pobýval na území České republiky a soud nenalezne vážné důvody, jako je například ohrožení bezpečnosti státu (§ 80 odst. 3 písm. f).
- Pachatelem je dítě, které je občanem Evropské unie, ledaže by vyhoštění bylo v jeho nejlepším zájmu (§ 80 odst. 3 písm. g).

Pokud by se pachatel i přes vyhoštění zdržoval na území České republiky, byl by mu uložen trest vykázání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337 odst. 1 písm. b).

III. Alternativní tresty u mladistvých

Trestní právo mladistvých v sobě zahrnuje plno rozdílů, protože na mladistvé se pohlíží jako na osoby dospívající, morálně, sociálně a mentálně doposud nezralé a proto i snáze napravitelné. Pokud se mladistvá osoba dopustí trestného činu, nepoužívá se slovo trest, ale opatření, které doprovází provinění dle § 6 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. Důležité je výchovné a preventivní cílení na mladistvé, aby se tak předešlo páchání provinění a pokud k němu již došlo, aby se mladistvý podílel na odčinění újmy, kterou jeho činem způsobil. Účelem opatření podle § 9 odst. 1 trestního zákoníku zákon č. 218/2003 Sb. je *vůči mladistvému především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého, se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.* (Kalvodová, 2016)

Opatření se dělí na výchovná, ochranná a trestní (§ 10). Mezi výchovná opatření se podle Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. § 15 odst. 2. řadí dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.

Do ochranných opatření na základě stejného zákona § 21 odst. 1. spadá ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova. Ochranné léčení má za úkol napravit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a také chránit společnost před pácháním provinění.

V poslední řadě do trestních opatření patří dle stejného zákona § 24 odst. i tato opatření:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžitá opatření,
- c) peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) zákaz držení a chovu zvířat
- g) vyhoštění,
- h) domácí vězení,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- k) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- l) odnětí svobody nepodmíněné.

Nepodmíněné odsouzení mladistvé osoby se uloží pouze takové, která si již prošla některým z ochranných opatření, ale neprokázala se u něj náprava. Je také důležité zmínit, že trestní sazba odnětí svobody se u mladistvých snižuje na polovinu, avšak horní hranice trestní sazby nesmí být více než pět let a dolní hranice menší než jeden rok. (§ 31 odst. 1)

Mladiství mají právo na takzvané zahlazení odsouzení, což znamená, že po výkonu trestního opatření se na něj bude pohlížet, jako kdyby nebyl odsouzený, vyjma trestů odnětí svobody v délce trvání více jak jednoho roku. (§ 35)

IV. Důvody pro ukládání alternativních trestů

Alternativní tresty jsou tu od toho, aby se pachateli prokázalo, že jeho spáchaný trestný čin bylo výjimečné jednání a je dále schopen vést řádný život. Pokud se však toto neprokáže, měl by následovat nepodmíněný trest.

Současným důvodem pro vznik alternativních trestů je nynější přeplněnost věznic, která je zapříčiněná častým ukládáním krátkodobých trestů odnětí svobody. Krátkodobost

trestu naznačuje, že se nejedná o nebezpečné pachatele, kde by byla izolace od společnosti naprosto nezbytná. Právě krátkodobé tresty mají nevýhodu v tom, že je zde nedostatek času pro nápravu pachatele a pachatel má možnost v prostředí věznice se setkat s nepříznivými vlivy jako jsou drogy a šikana. (Marešová, Válková, 1994)

Přeplněné věznice je obtížné udržet bezpečné a je zde plno problémů jako například více osob v jedné cele, omezený kontakt se specialisty (psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové), omezený čas zájmových aktivit i personálu, což může mít za příčinu frustraci, nespokojenost a psychické napětí vězňů, které může vyvolat agresi, sebepoškození či jinou podobu agrese. Tomuto napětí jsou vystavováni i zaměstnanci věznic, po kterých se vyžaduje vyšší a vyšší profesní dovednosti. (Válková, Kuchta, 2012)

Důvody pro zavádění alternativních trestů se podle Osmančíka, Kratochvíla a Šámala (1996) dělí do tří hlavních skupin:

Humanitní důvody:

- Alternativní tresty by měly zasahovat do práv a svobod pachatele v takové míře, která odpovídá jeho provinění a zároveň by měly umožnit jeho nápravu a odčinění následků.
- Při uložení trestních sankcí jsou zachovány sociální vazby se společností, ve které žije.
- Alternativní tresty slouží k ochraně takzvaných situačních pachatelů či prvopachatelů, před umístěním do věznice a vystavení jejich negativních vlivů.

Pragmatické důvody:

- Pachatel, který vykonává alternativní trest “na svobodě” si zachová určité sociální postavení ve společnosti.
- Ukládání alternativních trestů snižuje kapacity věznic.
- Jedná se o nápomoc ke zrychlení trestního řízení.

Ekonomické důvody:

- Náklady spojené s vykonáváním alternativního trestu jsou značně nižší než náklady na stavbu, údržbu, provozování věznic a zároveň se snižuje počet osob závislých na sociálních podporách od státu (například rodiny pachatelů, které by přišly o příjem, kdyby odsouzený měl nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody)

4. Výhody a nevýhody alternativních trestů

Jak již bylo řečeno, při výkonu trestu odnětí svobody se pachatel setkává s mnoha negativními vlivy z prostředí věznic, protože ztrácí sociální vazby na svou rodinu a přátele. Dále se odsouzený dostává do komunity, ve které jsou osoby s narušeným chováním a mohou spolu každý den komunikovat, navzájem přiučovat v kriminálním chování. Dochází zde také k šikaně a tyto všechny faktory mohou vést k recidivitě a fatálně změnit celý život odsouzeného. Přesně tomuto se alternativní tresty snaží vyhnout a to vnímám jako obrovskou výhodu. Tím, že pachatel vykoná trest ve svém přirozeném prostředí, může pokračovat ve výkonu zaměstnání, při kterém odvádí státu zákonné odvody, zabezpečuje svou rodinu, splácí dluhy a plní své povinnosti, nestává se tak závislým na sociálních dávkách. Zároveň odsouzeného může jeho okolí a Probační a mediační služba pozitivně motivovat k nápravě a lepšímu chování.

Z finančního hlediska výkon alternativního trestu je levnější nežli trest odnětí svobody. Dle statistické ročenky z roku 2019 činí průměrný denní výdaj na 1 vězně za celou Vězeňskou službu 1 492 Kč, kdežto v roce 2017 Tiskové oddělení Ministerstva spravedlnosti prohlásilo, že náklady na jednoho odsouzeného v domácím vězení jsou při aktuálně podepsané dohodě 120 Kč na den a z toho si 50 Kč hradí odsouzený sám. Samotný doplatek ve výši 50 Kč za den je také přínosem do státního rozpočtu. Doplatek se hradí jako kompenzace za vypůjčený monitorovací náramek.

Dalším finančním přínosem jsou úspory vytvořené u Vězeňské služby České republiky, ke kterým dochází díky úbytku odsouzených, kteří budou místo trestu odnětí svobody vykonávat trest domácího vězení.

Nevýhodou alternativních trestů doprovází jejich samotné ukládání. Podle Ouřednickové (1997) časté ukládání alternativních trestů pachatelům méně závažných trestných činů způsobí to, že ve věznicích se budou vyskytovat ve velké míře nebezpeční a narušení pachatelé a tím pádem se zvýší negativní vliv věznic a sníží se schopnost pachatele napravit. Další nevýhodou je obtížnost volby samotného alternativního trestu. Volba nevhodného či nedostačujícího alternativního trestu pro pachatele, který nebude spolupracovat, alternativní trest ztrácí smysl a bude se muset proměnit v trest odnětí svobody. (Sotolář, 2000)

U trestu domácího vězení může vzniknout i obava, že odsouzený nebude plnit svůj trest tak jak má, pokud mu nebude přiděleno elektronické monitorovací zařízení v podobě náramku na noze. V takovém případě je pod dohledem Probační a mediační služby

a ta na jeho porušování trestu může přijít pouze při namátkových kontrolách. Je zde také otázka, zda alternativní tresty jsou stejně účinné jako trest odnětí svobody, jestli někomu opravdu stačí například trest domácího vězení, aby se napravil, nebo musí přijít tvrdší trest v podobně odnětí svobody.

5. Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou uvedena § 98 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a řadí se mezi sankce, které se ukládají pachatelům za spáchaný trestný čin. Rozdíl mezi trestem a ochranným opatřením je například v jeho cíli, kdy cílem trestu je pachatele potrestat, kdežto cílem ochranného opatření je izolace a léčba nepřičetných osob, osob se sníženou přičetností anebo osob, které spáchaly trestný čin ve stavu pod vlivem návykové látky či stavu vyvolaném duševní poruchou. Dalším odlišným znakem je, že při ukládání ochranných opatření se až tak moc nepohlíží na závažnost činu. Naopak společným znakem jsou vynutitelnost státní mocí, lze je uložit pouze na základě zákona a také při jejich ukládání je důležité respektovat princip přiměřenosti a subsidiarity (§ 38 odst. 1 a 2). (Jelínek, 2012)

Jak již bylo zmíněno, ukládání a výkon ochranných opatření podléhá stejným zásadám jako ukládání trestů, kdy ochranná opatření je možné uložit pouze na základě zákona. Pachateli nelze uložit krutá, nepřiměřená ochranná opatření, nesmí být ponížena lidská důstojnost. Zároveň ochranné opatření musí být uloženo s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Uložit pachateli ochranné opatření lze samostatně i vedle jiného trestu a zároveň lze uložit více ochranných opatření vedle sebe, jsou-li splněny pro to podmínky.

6. Třídění ochranných opatření

V této kapitole rozeberu podrobněji všechna ochranná opatření, která soud může uložit pachateli. Mezi ochranná opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova (§ 98 odst. 1, zákon č. 40/2009 Sb.).

Všechna ochranná opatření lze uložit samostatně i vedle jiného trestu (§ 97 odst. 1), avšak nelze uložit ochranné léčení vedle zabezpečovací detence a zabránění majetku vedle propadnutí téže části majetku (§ 98 odst. 3)

• Ochranné léčení

Ochranné léčení je upraveno na základě § 99 zákon č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku a ukládá se takovým pachatelům, kteří při páčání trestného činu byli nepřičetní a tudíž trestně neodpovědní. Úkolem soudu je dle povahy nemoci a léčebných možností uložit ochranné léčení buď ústavně, nebo ambulantně, kdy nedochází k omezení osobní svobody, ale pachatel je povinen docházet k psychiatrovi. V případě, že by pachateli bylo uloženo ústavní ochranné léčení vedle trestu odnětí svobody, ochranné léčení se vykoná ihned po nástupu do výkonu trestu. Jestliže výkon ochranného léčení není v konkrétní věznici možný, vykonává se ve zdravotnickém zařízení před nástupem výkonu trestu odnětí svobody. Ambulantní ochranné léčení probíhá až po nástupu výkonu trestu odnětí svobody ve věznici, pokud tak uskutečnit nelze, vykoná se až po výkonu trestu odnětí svobody. (Jelínek, 2012)

Při určování délky trvání ochranného léčení, trestní zákoník využívá jak objektivní hledisko, tak subjektivní, protože ochranné léčení trvá do doby, dokud nedosáhne svého účelu. Takto stanovená délka je poměrně nedostatečná a proto se zde využívá objektivního hlediska, které stanovuje maximální délku trvání dva roky a je možné tuto dobu prodloužit o další dva roky. Maximální počet prodlužování už trestní zákoník neuvádí. Na druhou stranu pokud se pachatel vyléčí dříve, než na jakou dobu je ochranné léčení uložené, soud může rozhodnout i bez návrhu o propuštění osoby z ochranného léčení. (Kratochvíl, 2012)

• Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence upravena v § 100 trestního zákoníku se ukládá osobám, které mohou být nebezpečné jak svému okolí či celé společnosti. Je charakteristická svými intenzivnějšími opatřeními, než je u ochranného opatření, protože je určena pro extrémně

nebezpečné jedince a její zavedení do českého právního řádu si slibuje pomoc vyřešit problém výkonu ochranného léčení zvláště nebezpečných pacientů v psychiatrických léčebnách. (Válková, 2007) Osoby agresivní a nespolupracující v psychiatrických léčebnách jsou těžko léčitelné, protože z jejich strany dochází k napadání zdravotnického personálu, k pokusům o útěk nebo ovlivňování ostatních pacientů. Z těchto důvodů bylo nutné tyto osoby přesunout do speciálních zařízení, kde jim bude zajištěna větší bezpečnost a kontrola. (Šámal, 2012)

V zabezpečovací detenci s chovanci pracuje:

- psychiatr
- praktický lékař
- psycholog
- speciální pedagog
- vychovatel-terapeut
- sociální pracovníce
- vychovatel
- zdravotnický personál
- právník

Trest zabezpečovací detence lze uložit samostatně i vedle trestu (§ 100 odst. 3). Jako samostatný trest se ukládá především pachatelům, kteří při výkonu trestného činu byli nepřičetní a soud má za to, že jedině tak dosáhne účelu ochrany společnosti a zároveň léčby pachatelů. Doba, po kterou lze zabezpečovací detenci uložit je odlišná než u ochranného léčení, které lze uložit na dva roky a poté opakovaně o další dva roky prodloužit. Zabezpečovací detence podle § 100 odst. 5 bude trvat do doby, dokud nebude zajištěna ochrana společnosti.

- **Zabrání věci**

Zabrání věci upravuje § 101 trestního zákoníku a tento trest může soud uložit pachateli, který nabyl věc trestným činem, dostal věc jako odměnu za trestný čin nebo zabránění věci může soud uložit pachateli, kterého nelze trestně stíhat, odsoudit nebo ohrožuje-li bezpečnost lidí, majetku či společnosti eventuálně hrozí nebezpečí, že věc bude využita ke spáchání trestného činu (§101 odst. 1 písmeno a, b, c). Soud může dle § 101 odst. 4 místo trestu zabránění věci uložit povinnost:

- a) pozměnit věc tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu,
- b) odstranit určité zařízení,
- c) odstranit její označení nebo provést její změnu, nebo
- d) omezit dispozice s věcí

Pachateli stanoví soud přiměřenou lhůtu na splnění uložené podmínky, a pokud se tak nestane, tak soud přikročí k zabránění věci. (§ 101 odst. 5).

• **Zabrání části majetku**

Ukládání trestu zabránění části majetku v trestním zákoníku je poměrně rozsáhlé a dopodrobna popsané v § 102 odst. 1. Jeho podstatou je uložení trestu zabránění věci takovému pachateli, který byl odsouzený za úmyslný trestný čin a takovým chováním získal se pro sebe či někoho jiného se snažil získat majetkový prospěch. Jedná se i o trestné činy výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií dle § 192, neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosičů informací dle § 230, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat dle § 231, intrik při zadání veřejné zakázky a veřejné soutěži dle § 257, intrik při veřejné dražbě §258, nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 odst. 2 až 4, šíření toxikomanie § 287, podplácení § 332 a nebo nepřímého úplatkářství dle § 333, vše podle zákona č. 40/2009 Sb.

Zabrání se nevztahuje na věci nezbytně potřebné k uspokojení životních potřeb osoby, které se zabírá část majetku anebo osob, ke kterým má vyživovací povinnost (§102a odst. 5).

• **Ochranná výchova**

Ochranná výchova je upravena v § 22 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. a lze ji uložit pouze mladistvému pachateli (osobě od patnácti do osmnácti let) v případě provinění a momentu, kdy výchovná opatření již nestačí. Může tomu být například kvůli zanedbané výchově či špatnému prostředí, kde mladistvý vyrůstal (§ 22 odst. 1 písm. a až c). Ochranná výchova je uložena nejdéle do dovršení plnoletosti, ale může být prodloužena soudem pro mládež do devatenáctého roku dle § 22 odst. 2. Cílem ochranné výchovy je izolace a hlavně resocializace mladistvého.

7. Porovnání nákladů na osoby nepodmíněně odsouzené s náklady na osoby, které vykonávají trest domácího vězení

Tato sedmá kapitola bakalářské práce se věnuje Vězeňské službě ČR a Probační a mediační službě. Je zde popsáno a vysvětleno, jak se obě tyto služby financují a jaké jsou jejich příjmy a výdaje. Navazovat na tuto kapitolu bude kapitola osmá, ve které budou všechny příjmy a náklady obou institucí demonstrovány.

- **Financování vězeňské služby**

Vězeňská služba ČR je financována prostřednictvím podkapitoly státního rozpočtu, které spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Rozpočet určuje ekonomický odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR na dílčí organizační články na začátku rozpočtového roku.

Narozdíl od soudnictví a státního zastupitelství, jejichž rozpočty také spravuje Ministerstvo spravedlnosti, jsou zde mnohem složitější podmínky pro stanovení položek rozpočtu. Jedná se především o položku mezd a platů, protože vězeňská služba je instituce s nepřetržitou pracovní dobou a její výkon je realizován ve ztíženém pracovním prostředí. (Peková, 2008)

Na obrázku č. 1 je vyobrazen tok finančních prostředků. Schválený státní rozpočet Poslaneckou sněmovnou je přerozdělen do různých kapitol, jejichž součástí je Ministerstvo spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti následně tyto finanční prostředky přerozdělí mezi vězeňskou a justiční část. Generální ředitelství ČR, které představuje vězeňskou část, převede prostřednictvím ekonomického odboru jednotlivé finanční prostředky do organizačních složek vězeňské služby.

Obrázek 1: Tok finančních prostředků

Zdroj: (Peková, 2008)

- **Příjmy Vězeňské služby ČR**

Příjmy Vězeňské služby ČR jsou tvořeny dotacemi, nedaňovými kapitálovými příjmy, daňovými příjmy, které zahrnují příjmy za správní poplatky, pojistné na důchodovém pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na politiku zaměstnanosti.

- **Výdaje Vězeňské služby ČR**

Peková (2008) dělí výdaje Vězeňské služby na mandatorní (výdaje, které vláda nemůže měnit bez změny příslušné zákonné normy), výdaje na programové financování a ostatní věcné výdaje. Největší část výdajů tvoří ze 70 % mandatorní, do kterých spadají platy, důchody a ostatní sociální dávky příslušníků vězeňské služby. Do výdajů jdoucí na programové financování spadají výdaje na rozšíření kapacit věznic, rekonstrukce a modernizace. Největší položkou třetí skupiny věcných výdajů jsou výdaje na potraviny, oblečení, léky a zdravotní materiál.

- **Financování Probační a mediační služby**

Úředním orgánem Probační a mediační služby je stejně jako u Vězeňské služby ČR Ministerstvo spravedlnosti. Probační a mediační služba je státní instituce, která poskytuje bezplatné veřejné služby a je proto financována z veřejných financí - státního rozpočtu. Rozpočet Probační a mediační služby určuje zástupce ředitele pro ekonomicko-správní záležitosti.

- **Příjmy Probační a mediační služby**

Dle Zprávy o činnostech a hospodaření (2019) Probační a mediační služba nabyла příjmy z pronájmu ostatních nemovitostí, ostatní nedaňovými příjmy, vrácenými přeplatky za zálohy, příjmy z poskytnutých služeb, převody z ostatních vlastních fondů, neinvestiční převody z Národního fondu, ostatní neinvestiční přijaté transfery od rozpočtů a tzv. neidentifikované příjmy.

- **Výdaje Probační a mediační služby**

Výdaje Probační a mediační služby se dají rozdělit na dvě skupiny - kapitálové výdaje a výdaje na zajištění běžného provozu a plnění zákonných povinností, kde tyto výdaje tvoří většinu celkových výdajů.

8. Aplikace problematiky v praxi

Osmá kapitola úzce navazuje na kapitolu předešlou, protože zde jsou vypsány a vyčísleny všechny příjmy a výdaje Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby. Čerpáno bude z dokumentů statistických ročenek a Zprávy o činnostech a hospodaření za rok 2019, protože novější není k dnešnímu datu k dispozici. Cílem této kapitoly je pak porovnat finanční náročnost obou institucí.

I. Hospodaření Vězeňské služby ČR

Jak již bylo řečeno, činnosti a fungování Vězeňské služby ČR je závislé na státním rozpočtu, čímž je do určité míry omezeno při zajišťování správného fungování. V následujících podkapitolách je provedena analýza hospodaření vězeňské služby, jsou zde vyčísleny náklady na jednoho vězně a pohledávky za vězně.

• Hospodaření Vězeňské služby v letech 2015 - 2019

Rozpočet Vězeňské služby má deficitní charakter, neboť každý rok hospodaří se ztrátou. Během celého roku dochází k úpravám a tím se i mění rozpočtová opatření, která doprovází změna celého objemu finančních prostředků.

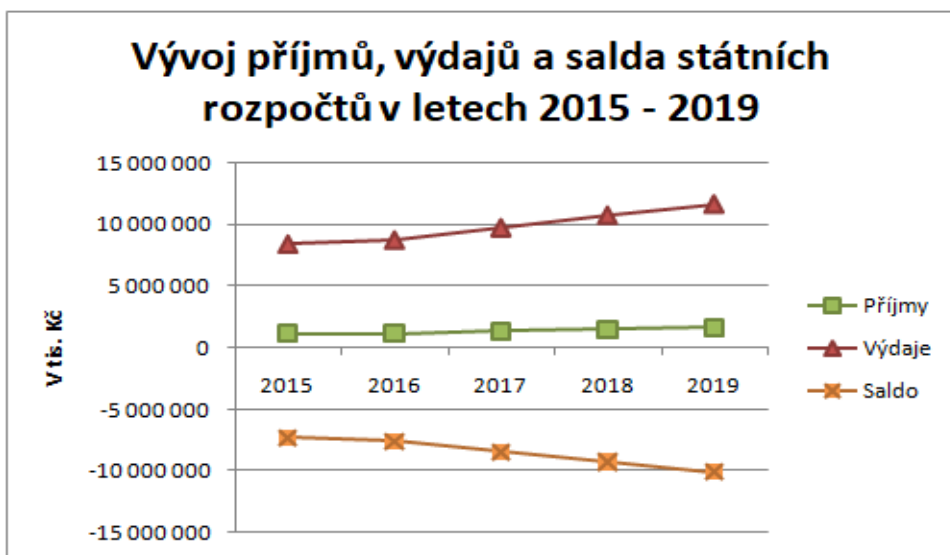
V následující tabulce jsou uvedeny skutečné příjmy, výdaje a saldo rozpočtů v letech 2015 až 2019.

Tabulka 1: Vývoj příjmů, výdajů a salda rozpočtů v tis. Kč

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Příjmy	1 172 481,30	1 200 928,32	1 376 783,65	1 512 132,68	1 613 041,07
Výdaje	8 480 190,74	8 807 686,69	9 798 679,17	10 799 329,03	11 699 674,75
Saldo	-7 307 709,44	-7 606 758,37	-8 421 895,52	-9 287 196,35	-10 086 633,68

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických ročenek Vězeňské služby v letech 2015 - 2019

Na začátku zvoleného období až po jeho konec si můžeme všimnout trendu prudce se zvyšujících výdajů. V letech 2015 a 2016 meziročně vzrostly náklady 1,039 krát, avšak další rok náklady vzrostly 1,113 krát a tento trend dále pokračuje až do konce zvoleného období, kdy od roku 2016 můžeme pozorovat náklady rostoucí každý rok o přibližně 1 miliardu korun. Je zde zřejmý trend rostoucích příjmů, ale nejedná se o tak vysoké částky a z tohoto důvodu saldo rozpočtu se každým rokem dostává do většího deficitu.

Obrázek 2: Vývoj příjmů, výdajů a salda státních rozpočtů v letech 2015 - 2019

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických ročenek Vězeňské služby v letech 2015 - 2019

V tabulce č. 2 jsou vypočtené podíly skutečných výdajů Vězeňské služby na skutečných výdajích státního rozpočtu. Toto procento výrazněji vzrostlo v roce 2016 oproti roku minulému, ale další roky se jeho hodnota příliš nemění. Jedná se o snahu snižování veřejných výdajů a zpomalování zadlužování Vládou České republiky.

Tabulka 2: Podíl skutečných výdajů vězeňství na skutečných výdajích státního rozpočtu

Rok	Skutečné výdaje státního rozpočtu (v mil. Kč)	Skutečné výdaje státního rozpočtu na vězeňství (v mil. Kč)	Podíl skutečných výdajů vězeňství na skutečných výdajích státního rozpočtu (v procentech)
2015	1 297 320,00	8 480,19	0,65
2016	1 219 840,00	8 807,69	0,72
2017	1 279 800,00	9 798,68	0,77
2018	1 400 970,00	10 799,33	0,77
2019	1 551 740,00	11 699,67	0,75

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ministerstva financí, pokladní plnění v letech 2015 - 2019, statistické ročenky vězeňské služby v letech 2015 – 2019

- **Náklady na jednoho vězně v letech 2015 - 2019**

Náklady na jednoho vězně za celou Vězeňskou službu jsou důležitým nákladovým ukazatelem a je ovlivněn mzdami příslušníků a občanských zaměstnanců, pojistným, ostatními věcnými výdaji, FKSP (Fond kulturních a sociálních potřeb), kapitálovými výdaji a sociálními dávkami.

Jak ukazuje tabulka č. 3, denní náklady na jednoho vězně za celou Vězeňskou službu v roce 2016 se podařilo snížit, i když průměrný denní stav vězňených osob vzrostl v průměru o 2 039 osob. Od roku 2017 průměrný denní náklad na jednoho vězně postupně narůstal, nejdříve o 13 % a poté o 10,7 %. Je důležité si všimnout, že za pět let průměrné měsíční náklady na jednoho vězně vzrostly o bezmála 10 000 Kč.

Tabulka 3: Náklady na jednoho vězně v Kč

Rok	Průměrný denní náklady na jednoho vězně	Průměrné měsíční náklady na jednoho vězně	Průměrný denní stav vězňených osob
2015	1 163	34 890	19 979
2016	1 093	32 790	22 018
2017	1 187	35 610	22 620
2018	1 348	40 440	21 673
2019	1 492	44 760	21 486

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických ročenek Vězeňské služby za roky 2015 - 2019

Cílem Vězeňské služby ČR je také zvyšování zaměstnanosti vězňených osob. V roce 2019 průměrná denní zaměstnanost byla 8 618 odsouzených a z toho 4 181 odsouzených bylo zaměstnáno v provozovnách hospodářské činnosti, 2 832 odsouzených pracovalo ve vnitřním provozu a ve vlastní výrobě a u cizích subjektů bylo zaměstnáno 1 605 odsouzených. Celkový počet zaměstnatelných osob způsobilých k vykonávání práce je však 14 695 odsouzených. Zaměstnanost odsouzených osob za rok 2019 tudíž činila 58,65 %.

Za odvedenou práci odsouzeným náleží odměna, v roce 2019 průměrná měsíční odměna činila 4 576 Kč. Nejvyšší průměrnou měsíční odměnu 5 301 Kč obdrželi odsouzení pracující ve vnitřním provozu a vlastní výrobě, poté pracující u cizích podnikatelských subjektů měli průměrnou měsíční odměnu ve výši 4 623 Kč a v poslední řadě 4 220 Kč si průměrně za měsíc vydělali odsouzení ve střediscích hospodářské činnosti.

- **Pohledávky za vězně v letech 2015 - 2019**

Nevymahatelné pohledávky za vězně je podstatným problémem Vězeňské služby. Procento úspěšného vymáhání je velice nízké a Vězeňská služba tak ztrácí podstatnou část svých příjmů. Kromě pohledávek za vězně jak v aktuálním stavu, tak i za osoby propuštěné čelí Vězeňská služba také ostatním pohledávkám plynoucí z neuhrazených faktur, za fyzické a právnické osoby, z poskytování půjček FKSP, za zaměstnance a jiné. U těchto pohledávek se však očekává jejich splacení.

V roce 2019 tvořily pohledávky za vězně v aktuálním stavu z celkových pohledávek 9,2 %, pohledávky za propuštěné vězně činily 30,8 % a zbylých 60 % jsou ostatní pohledávky. V následující tabulce můžeme vidět vývoj uhrazených a neuhrazených pohledávek jak za vězně v aktuálním stavu, tak i za vězně bývalé. Uvedeny zde jsou celkové částky uhrazených a neuhrazených pohledávek vždy k 31. prosinci daného roku. Dle informací vyplývajících z tabulky č. 4, se daří od roku 2017 držet počet dlužníků pod 37 000, avšak tato čísla jsou stále hodně vysoká. Byť v roce 2019 je vykazován nejmenší objem nevymožných pohledávek za celé sledované období, procento úspěšnosti je nejnižší, jako tomu bylo v roce 2017.

Tabulka 4: Přehled sečtených pohledávek za vězně v aktuálním stavu a osoby propuštěné v letech 2015 - 2019

Rok	Počet dlužníků	Úhrady pohledávek (v mil. Kč)	Objem nevyměřených pohledávek (v mil. Kč)	Úspěšnost vymáhání (v procentech)
2015	40 785	30,42	285,19	40%
2016	41 046	29,13	279,49	41%
2017	41 061	24,91	275,02	35%
2018	36 605	27,83	229,20	45%
2019	36 995	23,05	224,81	35%

Zdroj: Vlastní zpracování dle statistických ročenek Vězeňské služby za roky 2015 – 2019

II. Hospodaření Probační a mediační služby

Jak již bylo řečeno, Probační a mediační služba je organizační složkou státu a je zřízena na základě Zákona o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. a spravuje jí Ministerstvo spravedlnosti. Probační a mediační služba využívá kromě veřejných financí ze státního rozpočtu taktéž dotace z evropských fondů s cílem zefektivnit své odborné činnosti a realizovat nové nebo rozšiřující projekty doplňující výkon zákonných činností.

Jak vyplývá z tabulky č. 5, saldo rozpočtu Probační a mediační služby také vykazuje deficitní charakter. V roce 2018 se saldo rozpočtu zvýšilo o přibližně 10,5 % a následující rok pouze o 3,15 %. V roce 2019 se dokázaly taktéž snížit náklady o 4,57 %, ale rovněž se oproti roku minulému snížily příjmy o 43,72 %.

Tabulka 5: Vývoj příjmů, výdajů a salda rozpočtu Probační a mediační služby v Kč

Rok	2017	2018	2019
Příjmy	18 714 000	69 382 000	39 045 000
Výdaje	352 200 000	421 084 000	401 830 000
Saldo	-333 486 000	-351 702 000	-362 785 000

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zprávy o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019

- **Rozbor příjmů Probační a mediační služby**

Probační a mediační služba za rok 2019 dosáhla celkových příjmů 39 045 000 Kč. Nejvýznamnějšími příjmy jsou neinvestiční převody z Národního fondu, vrácené přeplatky na zálohách a příjmy z pronájmu ostatních nemovitostí.

Tabulka 6: Detailní rozbor příjmů Probační a mediační služby za rok 2019

Druh příjmu	Částka v Kč
Příjmy z pronájmu ostatních nemovitostí	114 000
Ostatní nedaňové příjmy	48 000
Vrácené přeplatky záloh	232 000
Příjmy z poskytnutých služeb	5 000
Převody z ostatních vlastních fondů	17 000
Neinvestiční převody z Národního fondu	37 550 000
Ostatní neinvestiční přijaté transfery od rozpočtů	1 078 000
Neidentifikované příjmy	1 000
Celkem	39 045 000

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zprávy o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019

- **Rozbor výdajů Probační a mediační služby**

Nejvýznamnější položkou výdajů Probační a mediační služby jsou výdaje na platy zaměstnanců, které se každým rokem zvyšovaly. Probační a mediační služba měla za rok 2019 průměrně 500 zaměstnanců a průměrný plat činil 34 297 Kč. Dalšími významnými výdaji jsou podskupení 516, do kterých se řadí nákup služeb jako je úklid či příspěvky na stravování, nájemné a poštovní služby a do podskupení 513 se poté řadí výdaje na kancelářské potřeby a obnovu výpočetní techniky. Povaha celkových výdajů se v čase příliš nelišila, v roce 2018 se výdaje zvýšily o 9,48 % a v roce 2019 přišlo zvýšení pouze o 4,5 %.

Tabulka 7: Detailní rozbor výdajů Probační a mediační služby v letech 2017 - 2019 v Kč

Podseskupení	2017	2018	2019
501 Platy zaměstnanců	177 645 000	190 514 000	205 514 000
502 Ostatní osobní výdaje	2 194 000	2 524 000	2 262 000
503 Povinné pojistné placené zaměstnavatelem	60 712 000	65 352 000	70 138 000
513 Nákup materiálu	12 230 000	19 513 000	12 157 000
514 Úroky a ost. fin. výdaje	9 000	16 000	50 000
515 Nákup vody, paliv a energie	6 244 000	6 270 000	7 239 000
516 Nákup služeb	24 966 000	27 146 000	28 435 000
517 Ostatní nákupy	5 391 000	5 459 000	4 064 000
518 Ostatní služby	124 000	235 000	421 000
519 Výdaje související s neinvestiční nákupy	69 000	53 000	594 000
534 Neinvestiční převody vlastním fondům a ve vztahu k útvarům bez plné právní subjektivity	3 562 000	3 821 000	4 129 000
536 ostatní neinvestiční transfery	161 000	196 000	153 000
542 Prodaný materiál	473 000	539 000	935 000
590 Ost. neinvestiční výdaje	0	0	28 000
Celkem	293 780 000	321 638 000	336 119 000

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zprávy o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019

- **Náklady na jednoho zaměstnance za rok 2019**

Náklady na jednoho zaměstnance se vypočítají sečtením výdajů na nákup materiálu, výdajů na úroky, nákup vody, pohonných hmot a energií, nákup služeb a ostatních nákupů, výdajů související s neinvestičním charakterem a ostatními neinvestičními transfery. Tato částka vypočtená v tabulce č. 8 se vydělí průměrným počtem zaměstnanců, který za rok 2019 činil 499,35 osoby. Náklady na jednoho zaměstnance Probační a mediační služby za rok 2019 je 105 000 Kč, na jeden den tato částka činí 287,67 Kč.

Tabulka 8: Výpočet nákladů na jednoho zaměstnance v Kč za rok 2019

Ukazatel	2019
513 - Nákup materiálu	12 154 000
514 - Úroky	50 000
515 - Nákup vody, paliv a energie	7 239 000
516 - Nákup ostatních služeb	28 435 000
517 - Ostatní nákupy	4 064 000
519 - Výdaje související s neinvestiční nákupy	487 000
536 - Ostatní neinvestiční transfery	14 000
Celkem	52 443 000
Průměrný počet zaměstnanců	499,35
Náklady na 1 zaměstnance za rok 2019	105 022,53

Zdroj: Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019

V tabulce č. 9 je vypočítaný podíl skutečným výdajů Probační a mediační služby na skutečných výdajích státního rozpočtu v letech 2017 až 2019. V roce 2018 tento podíl stoupl pouze o 0,002 %, avšak v roce 2019 se tento podíl dokázal snížit o 0,004 %. Ve všech třech letech se jedná o velmi malou část procenta z celkových státních výdajů, kdežto u rozboru podílu skutečných výdajů na vězeňství na skutečných výdajích státu se procenta pohybovala kolem 0,7 %.

Tabulka 9: Podíl skutečných výdajů Probační a mediační služby na skutečných výdajích státního rozpočtu

Rok	Skutečné výdaje státního rozpočtu (v mil. Kč)	Skutečné výdaje státního rozpočtu na Probační a mediační službu (v mil. Kč)	Podíl skutečných výdajů PMS na skutečných výdajích státního rozpočtu (v procentech)
2017	1 279 800,00	352,2	0,028
2018	1 400 970,00	421,084	0,03
2019	1 551 740,00	401,830	0,026

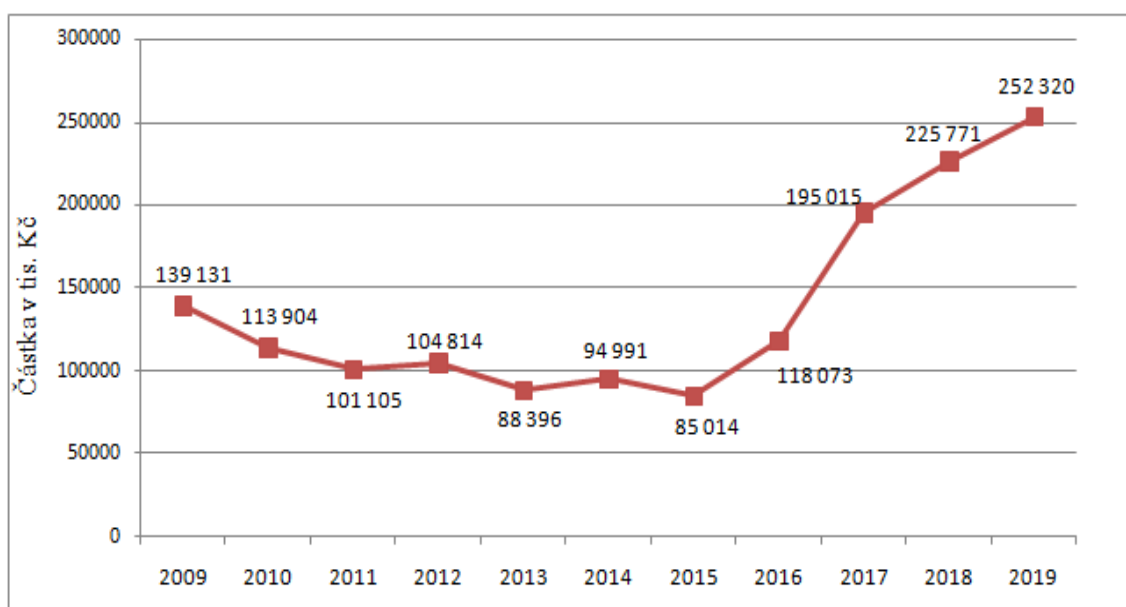
Zdroj: Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby v letech 2017 - 2019, Ministerstvo financí, pokladní plnění v letech 2017 - 2019

9. Ukládání peněžitých trestů v České republice

Peněžitý trest je dle mého názoru nejvýhodnějším alternativním trestem, ale není plně využitý jeho potenciál. Kdyby se častěji využíval nežli krátkodobý trest odnětí svobody v rozmezí 1 - 2 let, snížily by se stavy obsazenosti věznic a tím i finanční náročnost na jejich chod. Tato poslední kapitola se proto bude věnovat četnosti uložení peněžitého trestu a průměrné výši trestu v Kč v období od roku 2009 až po rok 2019 a přeměně peněžitého trestu v jiný trest.

Níže uvedené data jsou získána ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti, data se vztahují ke všem případům, kdy byl peněžitý trest uložený jako hlavní sankce, tak i k případům, kdy byl trest uložený vedle jiného. Mělo by být cílem všech skupin zainteresovaných v trestním řízení zvýšit počet ukládaných peněžitých trestů, avšak v jeho podílu na celkovém počtu odsouzených osob výrazně zaostává za okolními státy.

První graf této kapitoly popisuje pomocí křivky, kolik činil souhrn všech částek peněžních trestů odsouzených osob od roku 2009 až po rok 2019. Suma peněžitých trestů od roku 2009 postupně klesala z 139 131 000 Kč až na 85 014 000 Kč. Následně došlo k přijetí opatření a částky začaly postupem let prudce růst. Roku 2019 suma uložených peněžitých trestů dosahovala téměř trojnásobek částky za rok 2015.

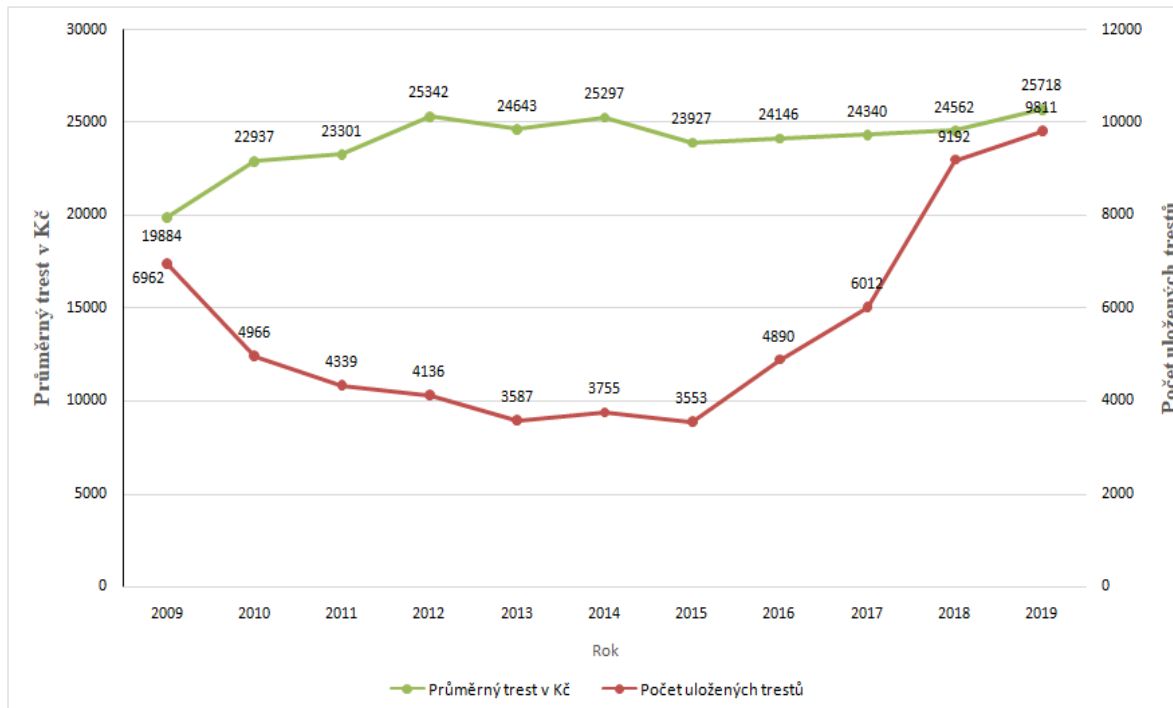

Obrázek 3: Suma uložených peněžitých trestů

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Výroční statistická zpráva 2019

Dle článku v Právním prostoru od prof. JUDr. Pavla Šámala, Ph.D. (2018) roce 2016 proběhla analýza rozsudků soudu, ve kterých byly uloženy peněžité tresty, a poté byla uspořádána k této problematice tisková konference. Na tyto kroky bylo v první polovině roku 2017 navázáno Nejvyšším státním zastupitelstvím a Nejvyšším soudem a ti zorganizovali odborné semináře pro soudce, státní zástupce a policisty, aby zvýšili povědomí peněžitých trestů. Výsledky z celého projektu pomohly k vypracování návrhu legislativních změn právní úpravy peněžitého trestu a jeho výkonu, který byl v roce 2018 předložen Ministerstvu spravedlnosti. Česká republika by se díky těmto krokům mohla přiblížit ostatním evropským státům, kde se alternativní tresty, zejména pak peněžítý trest ukládá odsouzeným poměrně často. Například v Německu více než 80 % všech uložených trestů jsou peněžité tresty, v České republice je pouze 17,7 % peněžitých trestů. (Šámal, Sulitka, 2017)

Druhý graf popisuje počet a průměrnou výši uložených peněžitých trestů opět v letech 2009 až 2019. Průměrná výše peněžitých trestů je stále přibližně stejná, ale zato počet uložených trestů se opět v roce 2016 prudce zvýšil a tento trend postupuje až do konce sledovaného období díky již zmiňovaným opatřením.

Obrázek 4: Počet a průměrná výše uložených peněžitých trestů

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Výroční statistická zpráva 2019

Poslední důležitou otázkou je, zda peněžitý trest plní svůj účel, nebo v důsledku neplnění je nutné peněžitý trest přeměnit na jiný. Z níže uvedené tabulky vyplývá, že v roce 2009 se proměnilo nejvíce peněžitých trestů na trest odnětí svobody. Až do roku 2015 se počet přeměn se výrazně snižoval až na nejmenší počet přeměn roku 2015. Tato skutečnost je z důvodu poklesu ukládaných peněžitých trestů. Přeměna peněžitého trestu na trest domácí či trest obecně prospěšných prací byl možný až od roku 2013, kdy v prvních dvou letech své platnosti byla přeměna peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací dokonce vyšší, než přeměna v trest nepodmíněný.

Tabulka 10: Pravomocné přeměny peněžitého trestu v jiný trest

Rok	Nepodmíněný trest odnětí svobody	Trest domácího vězení	Obecně prospěšné práce	Celkem
2009	903	x	x	903
2010	317	x	x	317
2011	166	x	x	166
2012	111	x	x	111
2013	77	5	83	165
2014	82	1	88	171
2015	69	1	49	119
2016	75	2	44	121
2017	70	0	61	131
2018	105	1	79	182
2019	147	1	88	236

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, Výroční statistická zpráva 2019

Lze shledat, že opatření přispěla k častějšímu ukládání peněžitých trestů a zatím ve stejném poměru nevzrostly přeměny peněžitého trestu v jiný trest. Situaci je však třeba dále sledovat.

Závěr

Tématem bakalářské práce byly Tresty nespojené s odnětím svobody a ochranná opatření. Cílem práce bylo především vymezení alternativních trestů, ochranných opatření, demonstrace nákladů na chod Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby a popsat ukládání peněžitých trestů na území České republiky.

První kapitola měla za úkol uvést do právního povědomí pomocí vytyčení pojmu a účelu trestu, druhá kapitola se věnovala klasifikování trestů, které nalezneme v trestním zákoníku. Třetí kapitola obsahuje čtyři podkapitoly, kde první řeší vznik alternativních trestů v českém právu, druhá nejdříve vymezuje druhy alternativních trestů a poté všechny tresty dopodrobna vysvětluje. Třetí podkapitola se zabývá problematikou ukládání trestů nezletilým osobám, které se soudí dle Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže č 218/2003 Sb. V poslední podkapitole jsou popsány důvody pro ukládání alternativních trestů. Je zde poukázáno na současný problém přeplněných věznic a s tím spojených vysokých nákladů na jejich provoz, také se zde rozebírají vlivy věznice na odsouzeného ať už ve výkonu trestu anebo po ukončení výkonu trestu. Navazující čtvrtá kapitola bakalářské práce popisuje výhody při ukládání alternativních trestů, jako jsou zachovalé rodinné vazby odsouzeného, možnost docházení do zaměstnání, díky kterému je schopen si hradit své závazky, hradit sociální a zdravotní pojištění a zaopatřit svou rodinu. Nevýhodou alternativních trestů je například obtížná kontrola odsouzeného, který nemá monitorovací náramek. Tito odsouzení jsou kontrolováni pouze namátkově Probační a mediační službou. Pátá a šestá kapitola se věnuje ochranným opatřením, jejich třídění a vysvětlení.

Praktická část bakalářské práce měla za úkol porovnat náklady na osoby nepodmíněně odsouzené s náklady na osoby, které vykonávají trest domácího vězení. Sedmá kapitola se proto věnovala nákladům a příjmům Vězeňské služby a Probační a mediační služby z čistě teoretické stránky. Kapitola navazující, tedy osmá, je doplněním předcházejících kapitol. Jsou zde uvedené tabulky s přesnými hodnotami, kdy údaje vychází z hospodaření Vězeňské služby v letech 2015 až 2019, výdajů na jednoho vězně za celou vězeňskou službu a úhrn neuhrazených pohledávek za vězně jak v aktuálním stavu, tak i osoby propuštěné. Druhá polovina kapitoly se věnuje příjmům a výdajům Probační a mediační služby, které vykazala za rok 2017 až 2019 a v poslední řadě jaké byly roční náklady na jednoho zaměstnance. Při porovnání podílů skutečných výdajů na Vězeňskou službu a Probační a mediační služby na skutečných státních výdajích je dosti zřetelné, že Vězeňská služba potřebuje každý rok mnohonásobně vyšší příjmy ze státního rozpočtu

nežli Probační a mediační služba. Poslední kapitola praktické části popsala ukládání peněžitého trestu na území České republiky za období 2009 až 2019. Bylo zjištěno, že díky přijatým opatřením v roce 2016 se počet peněžitých trestů rapidně zvýšil a to doprovázelo i zvýšení sumy uložených trestů. Situace se vyvíjí prozatím dobře, ale v porovnání s okolními státy jsme pořád pozadu. Je velice důležité inspirovat se u okolních států a zvýšit podíl ukládaných peněžitých trestů.

Zvýšení podílu alternativních trestů uložených odsouzeným osobám by zřetelně snížilo obsazenost věznic, která by vedla ke snížení výdajů Vězeňské služby ČR například za potraviny, oblečení, obuv, léky a zdravotní materiál. Zároveň by se potencionálně snížil i počet dlužníků a s tím i objem nevymozžených pohledávek, jak již byl tento problém popsán v osmé kapitole. Pokud by Vězeňská služba ČR nepotřebovala takové obrovské množství financí, tyto prostředky by se mohly investovat do míst, kde je to daleko více potřeba jako je v dnešní době zdravotnictví anebo pomoc rodinám, které přišly z důvodu Covid-19 o své příjmy. Nejvhodnější by podle názoru autorky bylo nahrazovat nepodmíněný krátkodobý trest, který zastupuje největší procento odsouzených osob, trestem alternativním.

V řadě případů by bylo efektivnější uložit pachateli alternativní trest a to nejlépe peněžitý. V situaci, kdy je osoba odsouzená, například za zanedbání povinné výživy trestem odnětí svobody, po dobu vykonávání trestu neplatí výživné a poté se mu komplikuje i pozdější návrat do pracovního a společenského života. Pro osobu odsouzenou může být pobyt ve vězení velice stigmatizující. Málokterý zaměstnavatel zaměstná bývalého trestance, z tohoto důvodu se osobě odsouzené bude zdát lehčí život ve vězení, než život ve společnosti a kvůli tomu se bude dopouštět dalších trestných činů, aby se dostala zpět do vězení. Kdyby se však takové osobě uložil onen peněžitý trest, musela by svůj dluh splatit a zároveň by se nesetkala s negativními vlivy věznic a nebyla tím stigmatizována. Díky možnosti pracovat by osoba odváděla daň z příjmu fyzických osob, sociální a zdravotní pojištění ze své hrubé mzdy a zaměstnavatel by taktéž odváděl povinné odvody.

Zpracování bakalářské práce umožnilo autorce ponořit se do problematiky ukládání alternativních trestů. Problematika je natolik rozsáhlá, že není v možnostech autorky přijít s přelomovým řešením či legislativním opatřením, ale cílem je zvýšit povědomí o alternativních trestech a negativních vlivů věznic. Bylo zde využito poznatků ze statistických ročenek Vězeňské služby České republiky, Ministerstva spravedlnosti a Mediační a probační služby, které velmi pomohly autorce se zpracováním dat.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

ČESKO. 2009. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2021].

ČESKO. 2000. Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2021].

ČESKO. 2013. Zákon č. 218/2013 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávné činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 4. 2021].

Citace a odborné články

BOLEDOVIČOVÁ, Lucie, 2011. *Vliv koncepce účelu trestu na systémové postavení alternativních a komunitních trestů*. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. Brno [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6334>

GRULICH, Aleš, 2014. *Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe*. Právní prostor [online]. [cit. 2021-02-11]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsidiarity-trestni-represe>.

HAVLAN, Petr, 2010. *Majetek státuv platné právní úpravě. 3., aktualiz. a podstatně dopl. vyd.* Praha: Linde. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-796-6.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání, Praha: Leges, 2012, 1280 s. ISBN 978-80-87576-29-8

KALVODOVÁ, Věra, 2002. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3025-9.

KALVODOVÁ, Věra, 2016. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7.

KRATOCHVÍL, Vladimír, 2012. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

LIBANT, Stanislav, 2005. *Trestné právo procesné a hmotné*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1183-0.

NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GŘIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN, 2012. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-960-9.

OSMANČÍK, Otakar, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *K problematice alternativních trestů a opatření: trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, 151 s. ISBN 80-860-0826-6

PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR, 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-351-5.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY, 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9350-7.

ŠÁMAL, Pavel, 2012. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, F. *Právní úprava nových alternativních trestů*, In: O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny / editor JELÍNEK, J. Praha: Leges, 2009

ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 1. Praha:Leges, 2011. s. 276.

VÁLKOVÁ, H. *Zabezpečovací detence - nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli?*. Právní rozhledy, 2007, roč. 15, č. 21, s. II-II. ISSN: 1210-6410

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. s. 255

Ostatní zdroje

Ministerstvo spravedlnosti. 2019. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva*. [online]. 2019 [cit. 2021-5-6]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc

PELIKÁN, Robert, 2017. Náramky pro domácí vězení míří konečně do praxe. *Justice* [online]. [cit. 2021-5-6]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5795&d=355903>

PMSČR. 2019. *Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2019* [online]. 31. 1. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/2019_Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_PMS.pdf

ŠÁMAL, Pavel, 2018. Peněžitě tresty z pohledu soudní praxe aneb jak zvýšit jejich ukládání. *Právní prostor* [online]. [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/penezite-tresty-z-pohledu-soudni-praxe-aneb-jak-zvysit-jejich-ukladani>

VSČR. 2021. *Informace o stavu a složení vězněných osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky za měsíc Leden 2021* [online]. [cit.2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/mesicni-statisticke-hlaseni/>

VSČR. 2015. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2015* [online]. 2015 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

VSČR. 2016. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2016* [online]. 2016 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

VSČR. 2017. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2017* [online]. 2017 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

VSČR. 2018. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2018* [online]. 2018 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

VSČR. 2019. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2019* [online]. 2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

ŽUROVEC, Michal. *Schodek státního rozpočtu za rok 2015 je o 37 mld. nižší než plánovaný* [online]. 5. 1. 2016 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2016/schodek-statniho-rozpocetu-za-rok-2015-je-23541>

ŽUROVEC, Michal. *Stát v roce 2016 hospodařil s rekordním přebytkem 62 mld. Kč* [online]. 3. 1. 2017 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2017/stat-v-roce-2016-hospodaril-s-rekordnim-27109>

ŽUROVEC, Michal. *Stát loni hospodařil s druhým nejlepším výsledkem od roku 1997, schodek dosáhl 6,2 mld. Kč* [online]. 3. 1. 2018 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2018/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30618>

ŽUROVEC, Michal. *Stát v roce 2018 hospodařil s přebytkem 2,9 miliardy korun* [online]. 3. 1. 2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/pokladni-plneni-sr-33898>

ŽUROVEC, Michal. *Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání* [online]. 3. 1. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>